

TEISMŲ VAIDMUO ARBITRAŽO PROCESĖ PAGAL LIETUVOS TEISĖ

Ramūnas Audzevičius

advokatų profesinės bendrijos „Motieka ir Audzevičius“ partneris, advokatas
Harvardo (PLDA), Londono (MA (King's), LLM (Queen Mary)) ir
Vilniaus universitetų (Dip.) bei Maskvos aukštosios
socialinių ir ekonomikos mokslų mokyklos (LLM) absolventas
El. paštas: <Ramunas.Audzevicius@ma-law.lt>

Denis Parchajev

advokatų profesinės bendrijos „Motieka ir Audzevičius“ teisininkas
Londono universiteto (Queen Mary University of London)
daktaro (PhD) studijų studentas;
Mykolo Romerio universiteto ir Londono universiteto
(LLM (Queen Mary)) absolventas
El. paštas: <Denis.Parchajev@ma-law.lt>

Straipsnyje pateikiama teismo įsikišimo kiekvienoje arbitražo proceso stadijoje niuansų apžvalga ir tiriamas priimtų ir siūlomų Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimų bei formuojamos Lietuvos teismų praktikos indėlis į arbitražo, kaip ginčų sprendimo būdo, veiksmingumą ir visavertiškumą.

Article analyses the interaction between Lithuanian courts and arbitration. It examines the contribution of adopted and proposed amendments to the Law on Commercial Arbitration, as well as Lithuanian case law to effectiveness of arbitration as a dispute resolution method and outlines distinctive trends and characteristics of Role of Lithuanian national courts in arbitration process.

Įvadas

Kontroversiška nacionalinių teismų ir arbitražo sąveika buvo taikliai apibrėžta profesoriaus Jano Paulssono, pasakiusio, kad „didis arbitražo paradoksas yra tai, kad arbitražas siekia bendradarbiauti su tomis pačiomis valstybės institucijomis, nuo kurių nori išsivaduoti“¹.

Šis apibrėžimas vainikuoja sandūrą tarp rudimentinio arbitražo nepriklausomumo sentimentų ir progresyvaus jo troškimo bendradarbiauti su valstybės teismais. Autorių nuomone, veiksmingas teismų įsikišimas į arbitražo procesą yra esminis arbitražo sėkmės veiksnys, todėl būtina iširti teismų vaidmenį arbitražo procese pagal Lietuvos teisę.

Iškeltam tikslui pasiekti autoriai naudojo:

- Istorinį metodą, tirdami arbitražo ir teismų sąveikos raidą ir teismų požiūrio į arbitražą pokytį;
- Lyginamąjį metodą, lygindami tendencijas, vyraujančias Lietuvoje ir Vakarų valstybėse, kurios laikomos vienomis iš patraukliausių arbitražo vietos (angl. *Seat of Arbitration*) pasirinkimų².

¹ PAULSSON, J. Arbitration in Three Dimensions. *LSE Legal Studies Working Paper No. 2/2010* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1536093>>.

² Queen Mary University of London. 2010 International Arbitration Survey: Choices in International Arbitration [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/123290.pdf>>.

Jungtinė Karalystė ir Jungtinės Amerikos Valstijos yra lyderiaujančios savo regionų arbitražo jurisdikcijos, turinčios didžiulę įtaką formuojant rašytines ir nerašytines arbitražo proceso taisykles. Aiškinant Modelinio įstatymo³ įkvėptas Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo nuostatas, autorių nuomone, minėtų valstybių teismų praktika padeda geriau suvokti analizuojamų teisės normų turinį bei perprasti šio teisinio reglamentavimo ypatumus;

- Teisinių dokumentų ir mokslinės literatūros analizės metodą, tirdami ir lygindami Lietuvos ir užsienio arbitražo proceso reglamentavimą dėl teismų įsikišimo į arbitražo procesą;
- Loginį ir apibendrinimo metodus, sistemindami ir apibendrinami surinktus tyrimo duomenis bei rašydami išvadas.

Nors anglų kalba surinkta nemažai literatūros apie arbitražo procesą ir vietos teismų vaidmenį šio proceso kontekste⁴, Lietuvos arbitražo kraštovaizdis vis dar palyginti menkai ištirtas. Teismų vaidmuo tam tikrose arbitražo proceso stadijose, ypač taikant laikinąsias apsaugos priemonės ir vykdant užsienio arbitražo sprendimus, buvo analizuojamas Lietuvos autorių, įskaitant E. Sinkevičių, R. Norkų⁵, N. Kaminskienę⁶, tačiau šių autorių analizė buvo atlikta dar neįsigaliojus naujosios redakcijos KAĮ ir nesusiformavus naujaisiai teismų praktikai.

Straipsnio aktualumą puikiai rodo statistiniai duomenys. Šimtai užsienio verslininkų, įmonių ir net valstybės institucijų kasmet kreipiasi į arbitražą, nes pasitiki juo ir žino, jog tarptautinis arbitražas siūlo aukštos kokybės, neutralų ir nešališką komercinių ginčų sprendimą⁷. Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika⁸ atspindi skeptišką Lietuvos verslo požiūrį į arbitražą. Autorių nuomone, visos sąlygos arbitražui klestėti Lietuvoje jau egzistuoja, tačiau būtent informacijos ir verslo švietimo apie arbitražo pranašumus stoka užkerta kelią sėkmingai šio ginčo sprendimo būdo plėtrai, ypač Lietuvos subjektų ir užsienio subjektų santykių srityje.

1. Istorinė teismų ir arbitražo sąveikos raida

XX a. pradžioje teismai mėgavosi kur kas didesniais įgaliojimais arbitražo atžvilgiu. Bendrosios teisinės tradicijos valstybėse teismai turėjo teisę iš esmės peržiūrėti arbitražo sprendimus⁹, todėl dažnai atliko ne gelbstinčios institucijos, o apeliacinės instancijos vaidmenį. Šis disproporcinis įgaliojimų paskirstymas, be abejojimo, labai suvaržė arbitražą, kaip savarankiško ginčų sprendimo būdo, vystymąsi, nes kiekvienas ginčas galėjo būti iš naujo nagrinėjamas teisme. Teismui ginčą nagrinėjant *de novo*, netekdavo prasmės šalių valios išraiška perduoti ginčą nagrinėti arbitražui atsikakant teismo jurisdikcijos spręsti jų tarpusavio ginčus.

³ UNCITRAL 2006 m. Modelinis tarptautinio komercinio arbitražo įstatymas; literatūroje ir Lietuvos teismų praktikoje dar vadinamas „Pavyzdiniu įstatymu“.

⁴ Pvz.: LEW, J. D M. Does National Court Involvement Undermine the International Arbitration Processes? *American University International Law Review* 24, no. 3, 2009, p. 489–537.

⁵ SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinių apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, 20(1), p. 197–206.

⁶ KAMINSKIENE, N. Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach. *Jurisprudencija*, 2010, 1(119), p. 243–260.

⁷ Žr.: MAGNUSSON, A. Why Arbitration Matters. *SCC Secretary General Keynote speech at GAR Live 8 April 2016* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://sccinstitute.se/media/93591/annette-magnusson-gar-live-keynote-speech-8-april-2016_.pdf>.

⁸ Remiantis Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistiniais duomenimis, 2013 m. Vilniaus komercinio arbitražo teismas gavo 35 bylas, 2014 m. – 28, o 2015 m. – tik 21. Žr. Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika 2015 m. [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20statistika%20svetaine%202015%20m..pdf>>.

⁹ GHERGHE, M. Brief observations on the issue of court intervention in arbitral proceedings: interim measures [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.lawyr.it/index.php/articles/international-focus/402-brief-observations-on-the-issue-of-court-intervention-in-arbitral-proceedings-interim-measures>>.

Modernus požiūris į teismo vaidmenį arbitražo procese tarptautiniu lygmeniu įtvirtintas tik įsigaliojus 1985 m. Modeliniam įstatymui. Šio dokumento dėka daugelyje valstybių, įskaitant ir Lietuvą, į arbitražą pradėta žvelgti kaip į lygiavertę alternatyvą teismams, pritaikytą tarptautiniams ginčams spręsti.

Galiojančio Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (toliau – KAI) 8 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad „teismai negali kištis į arbitražo teismo, į nuolatinės arbitražo institucijos ir jos pirmininko veiklą, išskyrus šiame įstatyme numatytus atvejus“. Šios nuostatos esmę puikiai atskleidžia garsaus Anglijos teisėjo Lordo Mustillio išaiškinimas:

„Yra principinė darnių teismų ir arbitražo santykių svarba. Tai visada reiškę subtilią pusiausvyrą, nes kiekvienas teisėjas, skatinamas troškimo užtikrinti teisingumą ir ištaisyti neteisybę visur, kur jis ar ji mato ją; ir jei [neteisybė] randama arbitraže, teisėjas jaučia poreikį įsikišti. Kita vertus <...> yra principingai neteisinga teismams kištis į ginčus, kuriuos šalys formaliai pasirinko pašalinti iš jų jurisdikcijos, ką jau kalbėti apie laiko švaistymą ir išlaidas, sukeltas nepagrįsto teismo įsikišimo <...> abi pažiūros buvo ir lieka teisingos; sunkumų kelia tinkamo svorio kiekvienai iš jų suteikimas <...> procese, kuris yra gyvybiškai svarbus komercijai tiek namie, tiek svetur, teismai turi būti partneriais, užuot atlikdami vyresniųjų ar antagonistų vaidmenį.“¹⁰

Kaip bus parodyta, užuot puoselėjusi atskirtį ir autonomiją, modernioji Lietuvos teismų praktika, padedama teisės mokslo, siekia sugretinti arbitražo ir teismų veiklą, sukuriant pasitikėjimo užuomazgas ir terpę greitai ir kokybiškai išspręsti ginčus šalių pasirinktu metodu.

2. Arbitražinio susitarimo vykdymo užtikrinimas

Lietuvos teismų vaidmuo arbitražo kontekste pasireiškia dar gerokai prieš prasidedant arbitražiniam nagrinėjimui. Dažnai teismo pagalbos arbitražo šalims prireikia dar nesikreipus į arbitražą.

Garsiausi pasaulio arbitražo ekspertai, įskaitant Gary B. Borną¹¹, L. Mistelį¹², J. Paulssoną¹³, Emmanuelį Gaillardą ir Yas Banifatemi, pabrėžia, jog *competence-competence*¹⁴ yra pamatinis tarptauti-

¹⁰ WILLIAMS, D. A R QC, Herbert Smith Freehills – *SMU Asian Arbitration Lecture, Singapore – 2012, Defining The Role Of The Court In Modern International Commercial Arbitration* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.globalarbitrationreview.com/cdn/files/gar/articles/david_williams_Defining_the_Role_of_the_Court_in_Modern_Intl_Commercial_Arbitra.pdf>.

¹¹ BORN, G. *International Commercial Arbitration*, 2nd edition. Kluwer Law International (2014), p. 1046.

¹² žr.: LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A.; KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International (2003), p. 334.

¹³ Žr., pvz., *The Mauritius International Arbitration Conference 2010 Flaws and Presumptions: Rethinking Arbitration Law and Practice in a new Arbitral Seat*, Papers from the joint conference of the Government of Mauritius UNCITRAL, PCA, ICSID, ICC, ICCA and LCIA held in Mauritius on 13 and 14 December 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/01/Mauritius-International-Arbitration-Conference-2010.pdf>>.

¹⁴ *TOPCO v Libya* byloje tribunolas iškilmingai paskelbė, kad *competence-competence* yra paprotinės tarptautinės teisės taisyklė, kuriai būdingas privalomumas, kildinamas iš arbitražo jurisdikcijos pobūdžio, patvirtintas daugiau nei 100 metų teismų praktikos ir pripažintas vienbalsiai teisės mokslo atstovų darbuose. Žr.: LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A.; KRÖLL, S. M., *Comparative International* <...>, p. 334). *Competence-competence* doktrina sukelia dvejopus padarinius: i) pozityviuosius: arbitražo teismas turi teisę spręsti dėl jo paties kompetencijos; ii) negatyviuosius: apribojama valstybės teismų teisė vertinti arbitražo teismo jurisdikciją iki pastarajam priėmus sprendimą dėl jo paties kompetencijos. *Competence-competence* doktrina įtvirtinta UNCITRAL tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdinio įstatymo 16 straipsnyje, Komercinio arbitražo įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje, daugelyje kitų šalių įstatymų, arbitražo taisyklėse ir Lietuvos teismų praktikoje (pvz., žr., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB AK „Aviabaltika“ v. Flight Test Aerospace INC* (bylos Nr. 3K-3-431/2013), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje „*Mažeikių nafta*“ (teisių perėmėja *AB „ORLEN Lietuva*“) v. *Liberty Mutual Insurance Europe Limited, AIG UK Limited, SCOR UK Limited, Arch Insurance Company (Europe) Limited, ACE European Group Limited, AB „If draudimas“, Allianz Global Corporate &*

nio arbitražo principas. Įtvirtinant arbitrų teisę priimti sprendimą dėl savo jurisdikcijos, šis principas įpareigoja teismą atsisakyti svarstyti arbitražo kompetencijos klausimą, kol to neturėjo galimybės padaryti patys arbitrai¹⁵.

Šio principo griežtai laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje:

„Arbitražinis susitarimas yra privalomas ne tik jo šalims, bet ir teismui. Kai yra arbitražinis susitarimas, teismas privalo atsisakyti savo jurisdikcijos ir turi nukreipti sutartį pažeidusią šalį įvykdyti sutartinę prievolę, t. y. kilus ginčui kreiptis į arbitražą.“¹⁶

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos teisė nustato draudimą teismui kištis į arbitrų kompetenciją spręsti dėl arbitražinio susitarimo galiojimo prasidėjus arbitražiniam nagrinėjimui¹⁷. Vis dėlto Lietuvos teisės normos numato kelias *competence-competence* principo išimtis. Įstatymų leidėjas įtvirtino konkrečias situacijas, kai teismas turi teisę įsikišti ir išspręsti arbitražinio susitarimo galiojimo klausimą, nepaisant, *atrodytu*, išimtinių arbitražo teismo įgaliojimų spręsti šį klausimą.

Pirma, KAĮ 11 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad prieš prasidedant arbitražiniam nagrinėjimui nacionalinis teismas šalies reikalavimu gali spręsti dėl arbitražinio susitarimo galiojimo¹⁸. Pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo:

„Arbitražinio susitarimo šalys taip pat turi teisę ginčyti arbitražinį susitarimą teisme. Tokia šalies teisė netiesiogiai yra pripažįstama 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo II straipsnio 3 dalyje, tokią galimybę patvirtina ir Komercinio arbitražo įstatymo 10 straipsnio nuostatos, pagal kurias arbitražinis susitarimas gali būti pripažintas negaliojančiu vienos iš šalių reikalavimu, bendraisiais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindais.“¹⁹

Antra, tais atvejais, kai „nėra jokių abejonių dėl atitinkamo susitarimo prieštaravimo viešajai tvarkai ar imperatyviajai įstatymo normai, ir tam, kad būtų padaryta tokia išvada, nereikia papildomai aiškintis bylos aplinkybių ir rinkti bei tirti papildomų įrodymų“, teismas gali spręsti arbitražinio susitarimo galiojimo klausimą *ex officio*²⁰.

Svarbu taip pat pabrėžti, kad *competence-competence* principas apriboja, bet neeliminuoja teismo teisės peržiūrėti arbitražinio susitarimo galiojimo klausimą. Antai KAĮ suteikia Lietuvos apeliaciniam teismui teisę tirti jurisdikcijos klausimą tais atvejais, jei teisme būtų iškeltas arbitražo teismo sprendi-

Speciality AG, Zurich Global Corporate UK Limited, XL Insurance Company Limited, Swiss Re Denmark Reinsurance A/S, AXA Corporate Solutions Assurance, Great Lakes Reinsurance (UK) PLC (bylos Nr. 3K-3-64/2010); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė v. K. C. firma „Schwarz“*, (bylos Nr. 3K-3-612/2004).

¹⁵ GAILLARD, E.; di PIETRO, D. *Enforcement of arbitration agreements and international arbitral awards: the New York Convention in practice*. UK, Cameron May, 2007, p. 257 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.shearman.com/~media/Files/NewsInsights/Publications/2008/07/Negative-Effect-of-Competence-Competence-The-Rule_/Files/View-Full-Text/FileAttachment/IA_070208_01.pdf>.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Kutter“ v. UAB „Abipa Logistics“* (bylos Nr. 3K-7-181/2013).

¹⁷ KAĮ 30 str. nurodoma: jeigu šalys nesusitaria kitaip, laikoma, kad arbitražinis nagrinėjimas pradėtas tą dieną, kurią atsakovas gavo prašymą dėl arbitražo pradžios arba ieškinį. Arbitražinio nagrinėjimo pradžios momentą taip pat nustato bylos šalių pasirinktos taisyklės. Pavyzdžiui, TPR arbitražo taisyklių 4 str. 2 d. numatoma, kad arbitražinis nagrinėjimas laikomas prasidėjęs tą dieną, kai TPR sekretoriatas gavo pareiškimą dėl arbitražo.

¹⁸ Pažymėtina, kad pagal KAĮ 11 str. 2 d., prasidėjus arbitražiniam nagrinėjimui, arbitražo teismui suteikiama išimtinė teisė spręsti arbitražinio susitarimo galiojimo klausimą.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB AK „Aviabaltika“ v. Flight Test Aerospace INC* (bylos Nr. 3K-3-431/2013).

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“* (bylos Nr. 3K-3-62/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“ ir A. L.* (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

mo panaikinimo – tiek dalinio arbitražo sprendimo dėl jurisdikcijos, tiek galutinio sprendimo dėl ginčo esmės – klausimas²¹. Ši situacija galima tik kai Lietuva yra ginčijamo arbitražo sprendimo kilmės valstybė (angl. *place of the seat*)²². Svarbu, kad, svarstant arbitražinio susitarimo galiojimo klausimą arbitražo teismo sprendimo panaikinimo kontekste, teismas yra saistomas šalių pasirinktos teisės, taikomos arbitražiniam susitarimui²³. Jei šalys nepasirinko teisės, teismas taiko *lex fori*²⁴.

Be to, teismas turi ribotą teisę įvertinti arbitražinio susitarimo galiojimą užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo stadijoje²⁵. Pabrėžtina, kad mokslinėje literatūroje kyla daug diskusijų dėl teismo įgaliojimų ribų peržiūrint arbitražinį susitarimą remiantis Niujorko konvencijos V str. 1 d. a) punktu. Karščiausiai aptariamas klausimas: ar teismas turi įgaliojimus įvertinti arbitražinį susitarimą *de novo*, ar vis dėlto jis yra saistomas arbitražo teismo išvadų ir neturi iš naujo nagrinėti arbitražinio susitarimo galiojimo dėl to, kad pagal *competence-competence* principą šis klausimas priskirtas arbitražo tribunolui, o ne teismui.

Klausimo aktualumą rodo ilgalaikėse arbitražui palankiose jurisdikcijose esančios teismų praktikos palyginimas. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas žymioje *Dallah* byloje²⁶ pasisakė:

„Arbitrų atliktas tyrimas ir jų požiūris į teisę jokiais atvejais negali įpareigoti teismo, nors, žinoma, teismas gali nuspręsti, kad yra naudinga išsiaiškinti, kaip arbitrai sprendė klausimą <...> Apsisprendamas Teismas gali atsižvelgti į minėto arbitražo teismo motyvus ir išvadas, ar jos gali būti naudingos, tačiau jos Teismo neįpareigoja ir neriboja.“²⁷

Konservatyvi Anglijos teismų pozicija buvo išreikšta ir *Harbour Assurance* byloje:

„Anglijos teisės požiūris yra nesudėtingas ir praktiškas. Patogumo sumetimais arbitrai gali apsvaistinti ir nuspręsti, ar jie turi jurisdikciją, ar ne: jie gali nuspręsti prisiimti jurisdikciją arba jos atsisakyti <...> Bet Anglijos teisėje nuosekliai laikomasi, kad tokio preliminarus sprendimo rezultatas neturi jokios įtakos šalių teisėms. Tik teismas gali galutinai išspręsti arbitrų jurisdikcijos klausimą. Ir įmanoma skubiai gauti deklaratyvųjį komercinio teismo sprendimą dėl arbitražinio susitarimo galiojimo tiek prieš, tiek ir vykstant arbitražo procesui.“²⁸

JAV teismai ne kartą pažymėjo, kad *de novo* arbitražinio susitarimo galiojimo klausimo nagrinėjimas galimas tik išimtiniais atvejais:

„Arbitro išvados negali būti paneigtos, nebent jos „akivaizdžiai pažeidžia“ įstatymus. Wilko v. Swan. 346 U.S. 427, 436 (1953). Arbitražo sprendimų peržiūrėjimas *de novo* kirstųsi su pačia arbitražo paskirtimi. Arbitrų išvados ne tik griežtai neprieštaravo teisei, bet yra tinkamai pagrįstos teise ir teisingos <...> [Pareiškėjas] dalyvavo trijuose arbitražiniuose posėdžiuose ir arbitrams pateikė tuos pačius

²¹ KAĮ 50 str. 3 d. 1 p.

²² UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 34 str. 2 d.

²³ Pabrėžtina, kad arbitražinio susitarimo autonomijos doktrina nurodo, jog teisė, reglamentuojanti sutartį, kurioje įtvirtintas arbitražinis susitarimas, nėra automatiškai taikoma arbitražiniam susitarimui, tačiau šalys retai pasirenka atskirą teisę arbitražiniam susitarimui, todėl sutarčiai taikytinos teisės pasirinkimas dažnai vertinamas kaip apimantis tiek sutartį, tiek arbitražinį susitarimą (Žr.: LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A., KRÖLL, S. M. *Comparative International <...>*, p. 175).

²⁴ Šiuo atveju *lex fori* sutaps su *lex arbitri* (žr.: KAĮ 50 str. 3 d. 1 p.).

²⁵ KAĮ 51 str. 1 d.; Niujorko konvencijos V str. 1 d. a) p; UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 36 str. 1 d. a) p. (i) pp.

²⁶ Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo 2010-11-03 sprendimas byloje *Dallah Real Estate and Tourism Holding Company. (Appellant) v. The Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan* [2010] UKSC 46.

²⁷ Ten pat, para 31.

²⁸ Jungtinės Karalystės Aukštojo teismo Karalienės suolo skyriaus 1991-07-31 sprendimas byloje *Harbour Assurance v Kansa General International Insurance Co Ltd* [1992] 1 Lloyd's Rep 81 at 83.

klausimus, kuriuos dabar kelia šiam teismui. Dabar šalis atsistoja prieš šį teismą ir teigia, kad arbitrai neturėjo įgaliojimų padaryti jų padarytų išvadų. Ši pozicija yra tiesiog nelogiška.²⁹

Įdomu, kad 2015 m. JAV Kolumbijos apygardos apeliacinis teismas atmetė Ekvadoro prašymą iširti arbitražinio susitarimo galiojimo klausimą *de novo* sprendimo garsiosios *Chevron* bylos³⁰ pripažinimo ir vykdymo stadijoje. Minėtoje byloje teismas nurodė, kad *Chevron* įvykdė *prima facie* arbitražinio susitarimo egzistavimo įrodinėjimo našta, pateikdamas dvišalės JAV ir Ekvadoro investicijų skatinimo abipusės apsaugos sutarties ir pareiškimo dėl arbitražo kopijas. Tokiu būdu įrodinėjimo našta perėjo Ekvadorui, kuris privalėjo įrodyti arbitražinio susitarimo neegzistavimą ar negaliojimą „akivaizdžios įrodymų persvaros pagrindu“ (angl. *by a preponderance of the evidence*), bet to nepadarė³¹. Kadangi 2016-06-06 JAV Aukščiausiasis Teismas atmetė Ekvadoro skundą dėl minėto JAV Kolumbijos apygardos apeliacinio teismo sprendimo³², šis sprendimas sukurs saistantį precedentą JAV teisinėje sistemoje.

Pabrėžtina, kad naujausia Lietuvos teismų praktika dar nepateikė aiškaus atsakymo, ar ji vadovaujasi JAV teismų praktika. Lietuvos apeliacinis teismas akivaizdžiai sutiko su JAV teismų išvadomis:

„<...> kompetencijos–kompetencijos doktrina arbitražo teismui suteikia galimybę spręsti dėl savo kompetencijos <...> Suinteresuoto asmens [prašymas *de novo* įvertinti arbitražinio susitarimo galiojimą] iš esmės reikštų arbitražo sprendimo peržiūrėjimą iš esmės, nors teismas negali pakeisti arbitražo nustatytų faktinių aplinkybių kitomis aplinkybėmis bei atlikti kitokią tų aplinkybių teisinę kvalifikaciją, nei ją atliko arbitražo teismas.“³³

Peržiūrėdamas pirmiau nurodytą Lietuvos apeliacinio teismo išaiškinimą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kol kas nepasisakė *de novo* klausimu:

„<...> pagal Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies a punkte nustatytą taikytinos teisės taisyklę, tai, ar egzistuoja pagrindas atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje <...> arbitražo teismo sprendimus, turėtų būti vertinama pagal [*lex arbitri*]. Kadangi pareiškime [arbitražo vietos] teismui dėl galutinio arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pateikiami iš esmės panašaus pobūdžio argumentai <...>, turėtų būti suteikta galimybė tokį vertinimą pirmiausia atlikti [arbitražo vietos] teismams.“³⁴

Kritiškai vertinant Lietuvos įstatymų leidėjo teismams suteiktą vaidmenį užtikrinant arbitražinio susitarimo vykdymą, akivaizdžiai pastebimas proarbitražinis teismų požiūris. Aktualus reglamenta-

²⁹ Pietų Niujorko apygardos teismo 1989-05-18 sprendimas byloje *Buques Centroamericanos, SA v Refinadora Costarricense de Petr6leos No. 87 Civ. 3256 (DNE), 1989 U.S. Dist. LEXIS 5429 at #1 (S.D.N.Y. May 18, 1989)*; Žr. BORN, G. *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials* (Second Edition). Kluwer Law International (2001), p. 232–233.

³⁰ Nuolatinio arbitražo teismo byla *Chevron Corporation and Texaco Petroleum Corporation v. The Republic of Ecuador*, UNCITRAL, PCA Case No. 2009-23.

³¹ Kolumbijos apygardos apeliacinio teismo 2015-08-04 sprendimas byloje *Chevron Corporation And Texaco Petroleum Company v. The Republic Of Ecuador*. Taip pat žr. Perry, S. Ecuador rebuffed by US Supreme Court, *Global Arbitration Review*, 2016-06-06 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/news/article/35382/ecuador-rebuffed-us-supreme-court/>>.

³² Teismas, kaip įprasta, nepateikė jokių motyvų dėl atsisakymo priimti skundą. Žr. JAV Aukščiausiojo Teismo 2015-08-04 sprendimas byloje *Chevron Corporation And Texaco Petroleum Company v. The Republic Of Ecuador, On Petition For A Writ Of Certiorari To The United States Court Of Appeals For The District Of Columbia Circuit*. Taip pat žr. PERRY, S. Ecuador rebuffed by US Supreme Court <...>.

³³ Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *JP „SRBLJAGAS“ v. „Hip Azotara Doo“ prieš „Heimdal Enterprises LTD“ ir UAB „ARVI“ ir ko* (bylos Nr. 2T-12-370/2016).

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *JP „SRBLJAGAS“ v. „Hip Azotara Doo“ prieš „Heimdal Enterprises LTD“ ir UAB „ARVI“ ir ko* (bylos Nr. 3K-3-381-915/2016).

vimas suponuoja pagarbą šalių valiai nagrinėti tarpusavio ginčus arbitražu, o aktuali teismų praktika rodo šią pagarbą papildomomis šalių valios įgyvendinimo garantijomis³⁵.

Kalbant apie aptartas *competence-competence* principo išimtis ir ribas, svarbu suvokti, kad jų tikslas nėra apriboti arbitražo teismo įgaliojimus arba juos perimti. Verčiau jas reikėtų vertinti kaip arbitražo proceso veiksmingumo įrankį. Pagal Lietuvos teisę, teismo įsikišimas, tikrinant arbitražinio susitarimo galiojimą, neturi tapti pretekstu iš naujo nagrinėti jau arbitrų išnagrinėtą bylą. Aptartos išimties yra proceso ekonomiškumo principo įgyvendinimo išraiška, suteikiant šalims galimybę nelaukiant arbitražinio nagrinėjimo pradžios kelti akivaizdžiai negaliojančio arbitražinio susitarimo klausimą bei ginčyti akivaizdžiai klaidingas arbitražo teismo išvadas.

3. Ginčo arbitruotinumą nustatymas

Arbitražo proceso specifika, jo privatumas ir konfidencialumas nulemia, kad tam tikri ginčai dėl savo svarbos visuomenei, viešojo intereso egzistavimo ar kitų ypatumų turi būti sprendžiami viešai ir nėra žinybingi arbitražui³⁶. Profesorius Karlas-Heinzas Böckstiegelis nurodo:

„jei arbitrų jurisdikcija galima tik tokia apimtimi, kokia šalys sutartimi suteikė jiems įgaliojimus, reikia nedelsiant pridėti, kad ši jurisdikcija galima tik tokia apimtimi, kokia šalys gali suteikti jiems įgaliojimus. Tokiu būdu šalių autonomijos ribos tampa arbitrų jurisdikcijos ribomis. Nearbitruotinumą yra vienas tokių ribojimų ir dažnai šis ribojimas yra viešosios tvarkos dalis.“³⁷

Pažymėtina, kad ginčo priskyrimas prie nearbitruotinių ne tik užkerta ieškovui kelią inicijuoti arbitražo procesą konkrečioje valstybėje, bet ir sukuria pagrindą atsakyti pripažinti užsienio arbitražo sprendimą nearbitruotinu klausimu³⁸ remiantis Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punktu³⁹.

Lietuvos teismų vaidmenį formuojant nearbitruotinių ginčų sąrašą būtina apžvelgti iš arčiau. Viena vertus, KAĮ 12 straipsnyje, įtvirtinančiame nearbitruotinių ginčų kategorijas, nėra jokių išlygų ar nuo-

³⁵ Pavyzdžiui, esant abejonėms dėl arbitražinio susitarimo egzistavimo ar galiojimo, Lietuvos teismai nuosekliai taiko *in favor contractus* principą. Plačiau žr. PARCHAJEV, D. Pathological Arbitration Clauses in Lithuanian Case Law. *CIS Arbitration Forum*, 2016-01-28 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.cisarbitration.com/2016/01/28/pathological-arbitration-clauses-in-lithuanian-case-law/>>.

³⁶ KAĮ numato, kad šalys tarpusavio susitarimu gali perduoti spręsti arbitražo teismui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius ar galinčius kilti tarp jų dėl kokių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, kurie gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas.

³⁷ AKSEN, G; BOCKSTIEGEL, K; *et al.* Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution: Liber Amicorum in Honour of Robert Briner. *ICC*, 2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitration-icca.org/media/4/08502033320562/media0122329574142401117_001.pdf>. Taip pat BÖCKSTIEGEL, K. Public Policy as a Limit to Arbitration and its Enforcement, *IBA Journal of Dispute resolution*, Special Issue 2008, The New York Convention – 50 Years, p. 123 seq. [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitration-icca.org/media/4/44543421599110/media012277202358270bckstiegel_public_policy...iba_unconference_2008.pdf>.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. 3K-7-458-701/2015 išaiškino, kad arbitraže gali būti pareiškiami reikalavimų ir arbitruotinai, ir nearbitruotinai klausimai, o 1958 m. Niujorko konvencija nedraudžia kompetentingam teismui spręsti dėl dalies arbitražo sprendimo pripažinimo ar nepripažinimo. Susiklosčius situacijai, kai arbitražas priima sprendimą ir dėl arbitruotinos, ir dėl nearbitruotinos reikalavimų dalies, turėtų būti vertinama, ar įmanoma teisiškai ir faktiškai atskirti arbitruotinus ir nearbitruotinus klausimus, dėl kurių prašomame pripažinti sprendime nusprendė arbitražas. Jeigu toks atskyrimas įmanomas, arbitražo sprendimo daliai, priimtai dėl arbitruotinos ginčo reikalavimų dalies, 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a) punktas negali būti taikomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *OAO „Gazprom“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos* (bylos Nr. 3K-7-458-701/2015. *Teismų praktika*. 2015, 44, p. 184–204)).

³⁹ Arbitražo sprendimą pripažinti ir vykdyti gali būti atsakoma, jei tos šalies, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad: a) ginčo objektas pagal šios šalies įstatymus negali būti arbitražo nagrinėjimo dalykas.

rodų į kitas teisės normas ar kitus Lietuvos Respublikos teisės aktus, būdingų nebaiginiams sąrašams. Taip susidaro įspūdis, kad visi ginčai, nepatenkantys į KAI 12 straipsnio sąrašą, yra arbitruotini Lietuvoje. Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kontroversiškai atmetė KAI 12 straipsnyje pateikto sąrašo baigtinumo idėją ir įtvirtino teismo diskreciją spręsti dėl ginčo arbitruotinumą neapsiribojant šio straipsnio sąrašu:

„Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad viešųjų pirkimų ginčai KAI [12 straipsnyje] neįtvirtinti ir šio įstatymo taikymo prasme negalima daryti išvados, kad jie nearbitruotini. Vis dėlto toks [12 straipsnio] aiškinimas *per se* nereiškia, kad ginčai, kurie negali būti arbitražo ginčo dalykas, turi būti įtvirtinti viename teisės akte <...> Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas susijęs su viešojo intereso apsauga, todėl VPĮ viešiesiems pirkimams nustatyti specialūs reikalavimai, o šio įstatymo nuostatos aiškintinos ir taikytinos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas.“⁴⁰

Remiantis šiuo išaiškinimu, *UAB Kauno vandenys v. WTE Wassertechnik GmbH* byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad šalių ginčas dėl viešojo pirkimo sutarties kainos keitimo yra nearbitruotinas⁴¹, o *N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K v Luksora* byloje analogiška išvada buvo padaryta ginčų dėl juridinio asmens veiklos tyrimo atžvilgiu⁴². Svarbu paminėti, kad *Gazprom* byloje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija, taikydama KAI naująją redakciją, patvirtino, kad ginčai dėl juridinio asmens veiklos tyrimo išlieka nearbitruotinais, nesvarbu, kad įstatymų leidėjas neįtraukė tokių ginčų į nearbitruotinių ginčų sąrašą⁴³.

Tokiu būdu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas iš esmės išplėtė Lietuvos teismų vaidmenį sprendžiant arbitruotinumą klausimą. Nepaisant nedviprasmiško KAI teksto, būtent Lietuvos teismams suteikta prerogatyva tarti paskutinį žodį sudarant ir pildant nearbitruotinių ginčų sąrašą.

4. Arbitrų skyrimas ir nušalinimas

„Arbitras yra arbitražo proceso *sine qua non*⁴⁴. Procesas negali pakilti aukščiau arbitro kokybės“⁴⁵. Asmuo, norintis eiti arbitro pareigas, neskaitant aukštos kvalifikacijos ir gilių žinių, turi atitikti griežtus nešališkumo ar nepriklausomumo standartus. Maža to, arbitro nešališkumo ar nepriklausomumo stoka yra savarankiškas pagrindas panaikinti ir / ar atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą⁴⁶.

Paprastai arbitražo procesą reglamentuojančios taisyklės⁴⁷ numato aiškiai tvarką, padėsiančią šalims susitarti dėl abiejų šalių lūkesčius pateisinančių arbitrų. Arbitražo institucijos taip pat gerokai palengvina arbitrų skyrimą sudarydamos rekomenduojamų kompetentingų arbitrų sąrašus⁴⁸.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje *WTE Wassertechnik GmbH ir kt. v. UAB „Kauno vandenys“ ir kt.* (bylos Nr. 3K-7-304/2011).

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *N. V. K., I. V. K., R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“* (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *OAO „Gazprom“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos* (bylos Nr. 3K-7-458-701/2015. *Teismų praktika*. 2015, 44, p. 184–204).

⁴⁴ *Lot. būtina sąlyga*.

⁴⁵ žr.: LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A., KRÖLL, S. M. *Comparative International <...>*, p. 223.

⁴⁶ KAI 50 str. 3 d. 4 p.; Niujorko konvencijos V str. 1 d. d) p; UNICITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 34 str. 2 d. a) p. (iv) pp. ir 36 str. 1 d. a) p. (iv) pp.

⁴⁷ Nuolatinės arbitražo institucijos turi savo rekomenduojamas arbitražo taisykles, kurios paprastai automatiškai taikomos šalių ginčo arbitražiniam nagrinėjimui šalims pasirinkus arbitražo instituciją jų arbitražiniame susitarime. Pabrėžtina, kad šalis išlieka proceso šeiminkėmis ir turi teisę tarpusavio susitarimu keisti jų bylos nagrinėjimą reglamentuojančias taisykles, nebent konkrečius proceso aspektus draustų keisti imperatyviosios arbitražo vietos įstatymų (*lex arbitri*) normos arba institucijos arbitražo taisyklės.

⁴⁸ Pavyzdžiui, Vilniaus komercinio arbitražo teismas pateikia šalims 140 potencialių arbitrų sąrašą, kurių kandidatūros rūšiuojamos pagal jų specifikacijos, pilietybės, darbo kalbų požymius. Taigi, kilus ginčui, šalis gali greitai ir paprastai susiaurinti paiešką ir pasirinkti jai tinkamiausią kandidatą.

Vis dėlto tais atvejais, kai šalims nepavyksta susitarti dėl arbitrų kandidatūrų per nustatytą laiką, ar jei viena iš šalių siekia sabotuoti arbitražo procesą nedalyvaudama skiriant arbitrus, būtinas kompetentingų asmenų įsikišimas. Tuo atveju, jei šalys arbitražiniu susitarimu susitarė ginčą spręsti instituciniame arbitraže, už arbitro(-ų) paskyrimą ir nušalinimą yra atsakinga pasirinkta institucija⁴⁹. O pasirinkus *ad hoc* arbitražą, privalo įsikišti nacionalinis teismas.

Jei šalims nepavyksta pasirinkti arbitro *ad hoc* arbitražo procese, KAĮ leidžia Vilniaus apygardos teismui paskirti arbitražą, o jeigu šalių paskirti arbitrai per 20 dienų nuo jų paskyrimo nesusitaria dėl arbitražo teismo pirmininko skyrimo, *ad hoc* arbitražo teismo pirmininką paskiria Vilniaus apygardos teismas per 20 dienų nuo termino šaliai paskirti arbitražą arba arbitrams paskirti arbitražo teismo pirmininką pabaigos⁵⁰. Skirdamas arbitražą, Vilniaus apygardos teismas atsižvelgia į ginčo esmę, šalių susitarimu arbitrai nustatytus reikalavimus, taip pat į aplinkybes, užtikrinančias arbitro (arbitrų) nepriklausomumą ir nešališkumą⁵¹. Vilniaus apygardos teismo priimtos nutartys dėl arbitrų paskyrimo yra galutinės ir neskundžiamos⁵².

Ad hoc arbitražo procese Vilniaus apygardos teismas taip pat yra paskutinė instancija arbitro nušalinimo klausimu. Jei arbitras ar arbitražo teismas, kurio arbitrai(-ams) pareikštas nušalinimas, atmeta pareikštą nušalinimą, nušalinimo pareiškėjas gali skųsti šią arbitražo teismo nutartį Vilniaus apygardos teismui, kuris priima galutinę ir neginčijamą nutartį šiuo klausimu⁵³.

Taigi, teismo įsikišimas skiriant ir nušalinant arbitrus yra svarbus veiksmingo arbitražo proceso garantas, suteikiantis arbitražo šalims komforto jausmą, kad atsakovo veiksmai (neveikimas) nesukliudys arbitrų skyrimui, o esant abejonių dėl arbitro šališkumo, jo nušalinimo klausimą išnagrinės nepriklausomas ir su byla nesusijęs teisėjas.

5. Laikinių apsaugos priemonių taikymas

Ilgai laukta ir sveikintina 2012-06-30 KAĮ redakcija reikšmingai išplėtė arbitražo teismo įgaliojimus laikinių apsaugos priemonių (toliau – LAP) taikymo srityje. Iki tol arbitražo teismas galėjo taikyti tik vieną laikinąją apsaugos priemonę – įpareigoti šalį sumokėti atitinkamą piniginių užstatą. Maža to, šios priemonės priverstinis įvykdymas buvo negalimas, dėl to praktikoje ji virto neveiksminga⁵⁴. Toks reglamentavimas neatitiko Modeliniame įstatyme įtvirtintų nuostatų⁵⁵.

Esminė naujosios KAĮ redakcijos naujovė – vykdytino dokumento statuso suteikimas arbitražo teismo nutartims dėl LAP taikymo. Tai reiškia, kad dėl nevykdomos arbitražo teismo nutarties Vilniaus apygardos teismas šalies prašymu išduoda vykdomąjį raštą⁵⁶. Vykdomasis raštas neišduodamas išimtiniais atvejais⁵⁷, o dėl Vilniaus apygardos teismo nutarties atsakyti išduoti vykdomąjį raštą gali būti paduotas atskiras skundas⁵⁸.

Kita naujovė – LAP sąrašo išplėtimas. 2012-06-30 KAĮ redakcija suteikia arbitražo teismui teisę nutartimi uždrausti šaliai dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus, arba įpareigoti šalį saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginių užstatą, banko ar draudimo

⁴⁹ Pvz., žr.: Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo taisyklių 12 str. 2 p.; Stokholmo prekybos rūmų arbitražo taisyklių 13 str. 2 p., Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamento 17 str. ir kt.

⁵⁰ KAĮ 14 str. 3 d. 6 p.

⁵¹ KAĮ 14 str. 6 ir 7 d.

⁵² KAĮ 14 str. 8 d.

⁵³ KAĮ 16 str. 3 d.

⁵⁴ SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinių apsaugos priemonių <...>, p. 197.

⁵⁵ KAMINSKIENĖ, N. Application of Interim Measures <...>, p. 257.

⁵⁶ KAĮ 25 str. 2 d.

⁵⁷ KAĮ 25 str. 4 d.

⁵⁸ KAĮ 25 str. 5 d.

garantiją⁵⁹. Viena vertus, kol kas KAI nesuteikia arbitražo teismui teisės areštuoti šalies turto; kita vertus, – arbitražo bylos šalys nėra apribotos KAI 20 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto LAP sąrašo. KAI užtikrina šalims galimybę kreiptis ir dėl kitų CPK numatytų LAP taikymo į Vilniaus apygardos teismą⁶⁰. Maža to, šalys nepraranda teisės prašyti arbitražo teismo taikyti LAP, jeigu Vilniaus apygardos teismas atsisakytų jas pritaikyti ir *vice versa*⁶¹. Vis dėlto, jei arbitražo teismas atsisako taikyti LAP, į Vilniaus apygardos teismą su prašymu taikyti tas pačias LAP galima kreiptis tik esant papildomų aplinkybių, dėl kurių teismas galėtų konstatuoti byloje atsiradus LAP taikymo pagrindą arba išnykus pagrindą, dėl kurio laikinąsias apsaugos priemones taikyti buvo atsisakyta⁶².

Į Vilniaus apygardos teismą arbitražo šalis gali kreiptis prašydama pritaikyti LAP tiek iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo, tiek ir po arbitražo teismo sudarymo⁶³. Pažymėtina, kad Vilniaus apygardos teismas, *prima facie* įvertindamas pareikštus reikalavimus ir pateiktus įrodymus CPK 144 straipsnio 1 dalies tvarka, nedaro išvadų dėl arbitražinio susitarimo galiojimo. Remiantis *competence-competence* doktrina, šis klausimas paliekamas spręsti arbitražo teismui⁶⁴.

Galiausiai, 2012-06-30 KAI redakcija numato *ex parte* preliminarias nutartis dėl LAP taikymo⁶⁵. Preliminarią nutartį arbitražo teismas priima tais atvejais, kai pranešimas kitai šaliai apie prašymą dėl LAP taikymo gali iš esmės pakenkti tų priemonių tikslams. Nors ši naujiena ir yra sveikintina, preliminarinių nutarčių efektyvumas kol kas išlieka kvestionuotinas, nes, kitaip nei KAI 20 straipsnyje numatytos nutartys, preliminarios nutartys nėra vykdytini dokumentai⁶⁶. Vilniaus apygardos teismas gali priimti LAP ir *ex parte*, jeigu tam yra teisinis ir faktinis pagrindas.

Atskirai pasisakytina dėl ginčų su tarptautiniu (užsienio) elementu. Naujoji KAI redakcija labai progresyviai žvelgia į užsienio arbitražo šalių teisių užtikrinimą Lietuvoje. KAI suteikia galimybę šalims kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl LAP taikymo „neatsižvelgiant į tai, kurioje valstybėje yra arbitražo vieta ar kur atliekami atskiri arbitražo procesiniai veiksmai“⁶⁷. Tai reiškia, kad net jeigu šalys dėl vienokių ar kitokių priežasčių pasirinktų užsienio jurisdikciją kaip arbitražo vietą (*the seat of arbitration*), jos gali sėkmingai naudotis KAI garantuojama vietos teismų pagalba siekdamos pritaikyti CPK numatytas LAP užsienio arbitražo proceso kontekste. Maža to, pranokstant Niujorko konvencijos reglamentavimą⁶⁸, KAI 26 straipsnyje įtvirtinama galimybė kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą dėl užsienio arbitražo sprendimų ar nutarčių dėl LAP taikymo pripažinimo ir vykdomo Lietuvoje. Lietuvos apeliacinis teismas išaiškino:

⁵⁹ KAI 20 str. 2 d.

⁶⁰ Pvz., teismų praktikoje apstu atvejų, kai teismai arbitražo bylos šalies prašymu taiko turto areštą. Žr.: Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „All time Group“ v. UAB „Arvi cukrus“ (bylos Nr. e2-782-196/2016).

⁶¹ KAI 27 str. 2 d.

⁶² Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis pagal atsakovų A. S. ir A. S. ir UAB „3 RILL“ atskirąjį skundą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, taikymo (bylos Nr. 2-2139/2013).

⁶³ KAI 27 str. 1 d. Vilniaus apygardos teismas, pritaikęs LAP iki ieškinio padavimo arbitražo teismui, nustato terminą, per kurį turi būti pareikštas ieškinys. Šis terminas negali būti ilgesnis kaip keturiolika dienų. Jeigu ieškinys turi būti reiškiamas užsienio arbitražui, terminas negali būti ilgesnis kaip trisdešimt dienų. Nepareikškus per teismo nustatytą terminą ieškinio, laikinosios apsaugos priemonės panaikinamos.

⁶⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. liepos 25 d. nutartis pagal AB „KRETINGOS GRŪDAI“ ir UAB „VY-TURYS“ atskirąjį skundą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, taikymo (bylos Nr. 2-1881/2013).

⁶⁵ KAI 21 str.

⁶⁶ KAI 21 str. 7 d.

⁶⁷ KAI 2 str. 2 d.

⁶⁸ Pažymėtina, kad pagal Niujorko konvenciją pripažintais ir vykdytais laikomi tik galutiniai užsienio arbitražo sprendimai (Niujorko konvencijos V(1)(e) str.). Nutartys ar sprendimai dėl LAP taikymo nepatenka į šios konvencijos taikymo sritį.

„UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 17 H straipsnio, reglamentuojančio arbitražo sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių pripažinimo ir leidimo vykdyti tvarką, (1) dalyje įtvirtinta, kad arbitražo paskirtos laikinosios apsaugos priemonės turi būti pripažįstamos privalomomis ir, jei arbitražo teismas nenumatė ko kito, vykdomos, kreipiantis į kompetentingą teismą, nepriklausomai nuo to, kokioje valstybėje jos paskirtos, atsižvelgiant į 17 I straipsnio nuostatas.“⁶⁹

Svarbu aptarti ir siūlomo KAI 9, 41 ir 50 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą⁷⁰. Šiuo projektu siūloma dar labiau paskatinti Lietuvos teismų ir arbitražo bendradarbiavimą, suteikiant papildomą konfidencialumo užtikrinimo garantiją šalims, besikreipiančioms į Vilniaus apygardos teismą dėl LAP taikymo. Pakeitimo projektu siūloma KAI 9 straipsnį papildyti nuostata, jog bylų dėl LAP taikymo ir įrodymų užtikrinimo medžiaga būtų nevieša. Tai reiškia, kad šalys, pasirinkusios arbitražą, siekdamos išvengti visuomenės dėmesio, turės galimybę kreiptis į Lietuvos teismus, žinodamos, kad pašaliniams asmenims nebus suteikta galimybė vėliau susipažinti su teismo surinkta jautria bylos medžiaga.

Tokiu būdu, kartu su arbitražo sprendimų vykdymu LAP taikymas yra sritis, kur arbitražo proceso veiksmingumas yra labiausiai priklausomas nuo teismų pagalbos. Aiškiai matyti, kaip teismų įsikišimas ir teismo vaidmens išplėtimas arbitražo procese leido arbitražo teismui naudotis valstybės prievartos priemonėmis, kartu visapusiškai užtikrinant arbitražo bylos šalių procesines teises ir interesų apsaugą.

6. Įrodymų rinkimas ir užtikrinimas

Įrodymų rinkimas yra kartinė arbitražo proceso dalis. Prof. Gary B. Bornas pabrėžia, kad arbitražo teismo įgaliojimai reikalauti šalių pateikti įrodymus (angl. *discovery* arba *disclosure*), visų pirma yra apibrėžti arbitražo vietos teisės⁷¹. Dauguma nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių arbitražo procesą, pripažįsta šalių autonomiją susitarti dėl įrodymų rinkimo procedūros, įskaitant arbitražo teismo įgaliojimus. Įrodymų pateikimo terminai ir kiti klausimai dažnai suderinami arbitražinio susitarimo pasirašymo ar vėlesnių diskusijų metu. Vis dėlto, jei šalims nepavyksta susitarti, įrodymų rinkimą reguliuoja arbitražo teismas.

Pasak prof. Gary B. Borno, nors Modeliniame įstatyme tiesiogiai nekalbama apie arbitražo teismo teisę rinkti įrodymus, arbitražo teismo įgaliojimai išplaukia iš šalių autonomijos, įtvirtintos Modelinio įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje, bei iš arbitražo teismo įgaliojimų nagrinėti arbitražo bylą tokiu būdu, kaip jis manęs yra tinkama⁷².

KAI 33 straipsnyje, kaip ir Modeliniame įstatyme⁷³, gana plačiai apibrėžiami arbitražo teismo įgaliojimai renkant ir vertinant įrodymus. Pagal KAI, arbitražo teismas gali reikalauti šalių pateikti susijusius su nagrinėjama byla įrodymus. Arbitražo teismas taip pat gali atsisakyti priimti teikiamus įrodymus, jeigu šie įrodymai arbitražinio nagrinėjimo metu galėjo būti pateikti anksčiau ir kurių pateikimas vilkins arbitražinį nagrinėjimą⁷⁴. Jeigu šalys nesusitaria kitaip, įrodymų vertinimas ir įrodi-

⁶⁹ Žr.: Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. UAB „Galinta ir partneriai“* (bylos Nr. 2T-84/2014).

⁷⁰ Komerčinio arbitražo įstatymo Nr. I-1274 9, 41 ir 50 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a2932c10603711e5b316b7e07d983-04b?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=da50767b-ccc7-48ed-9d1a-729c17ea3480>>.

⁷¹ BORN, G. *International Arbitration: Law and Practice* (Second Edition). Kluwer Law International, 2015, Chap-ter 9: Disclosure and Evidence-Taking in International Arbitration, p. 185–200.

⁷² UNCITRAL tarptautinio komercinio arbitražo modelinio įstatymo 19 str. 2 d.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ KAI 33 str. 2 ir 3 d.

nėjimo pareigos paskirstymas paliekamas arbitražo teismo diskrecijai⁷⁵. Pažymėtina, kad tuo atveju, kai šalis nepateikia arbitražo teismui prašomų įrodymų, arbitražo teismas gali priimti sprendimą remdamasis turimais įrodymais ar išimtiniais atvejais įrodymo nepateikimo faktą vertinti šio įrodymo nepateikusios šalies nenaudai⁷⁶.

Taigi, nors KAĮ pateikia veiksmingą, piktnaudžiavimą atgrasantį įrodymų rinkimo mechanizmą, vis dėlto arbitražo įpareigojimai nėra paremti valstybės prievartos priemonėmis, o byloje nedalyvaujančiams asmenims apskritai turi kvestionuotiną galią. Todėl, atkartojant Modelinio įstatymo 27 straipsnio nuostatas, KAĮ 38 straipsnyje numatoma galimybė arbitražo teismui ar šaliai arbitražo teismo pritarimu kreiptis į Vilniaus apygardos teismą ir prašyti padėti surinkti įrodymus⁷⁷. Pasisakydamas dėl teismo vaidmens renkant įrodymus, Lietuvos apeliacinis teismas nurodo:

„[KAĮ] aiškiai nurodyta, kad arbitražo teismas ar šalis arbitražo teismo pritarimu turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą ir prašyti padėti surinkti įrodymus. Įrodymams rinkti teisme *mutatis mutandis* taikomos Civilinio proceso kodekso II dalies XIII skyriaus devintojo skirsnio nuostatos. Arbitrai ir šalys turi teisę dalyvauti bet kuriame pagal šiame straipsnyje numatytą prašymą vykstančiame Vilniaus apygardos teismo posėdyje ir užduoti klausimų, teikti paaiškinimus žodžiu ar raštu ir naudotis kitomis įrodymams surinkti reikalingomis procesinėmis teisėmis <...> kreipiantis į valstybės teismą dėl tokių įrodymų gavimo yra būtinas arbitražo teismo dalyvavimas, kuris pasireiškia dviem aspektais: visų pirma, padėti surinkti tokius įrodymus savo kompetencijos ribose gali prašyti pats arbitražo teismas, antra – ši prašymą turi teisę teikti arbitražinio proceso šalys, gavusios arbitražo teismo pritarimą.“⁷⁸

Vilniaus apygardos teismo įsikišimas taip pat gali būti reikalingas apklausiant liudytojus, kurie kviečiami neatvyksta ar atvykę atsisako duoti parodymų. Tokiu atveju arbitražo teismas gali prašančiai apklausti liudytojus šaliai leisti per arbitražo teismo nustatytą terminą kreiptis į Vilniaus apygardos teismą su prašymu apklausti liudytojus CPK ir KAĮ nustatyta tvarka⁷⁹.

Savo ruožtu įrodymų užtikrinimas naujojoje KAĮ redakcijoje reglamentuojamas analogiškai laikinųjų priemonių taikymui, išskyrus papildomą reikalavimą šaliai, prašančiai užtikrinti įrodymus, parodyti, kad prašomi užtikrinti įrodymai gali būti reikšmingi bylai ir yra reali grėsmė, kad, nesiėmus užtikrinimo, prašomi užtikrinti įrodymai kitos šalies bus sunaikinti ar sugadinti taip, kad jų nebūna galima panaudoti arbitražinio nagrinėjimo metu⁸⁰.

Kompleksiškai išanalizavus aktualias įrodymų rinkimą reglamentuojančias normas, darytina išvada, kad, nors arbitražo teismo dalyvavimas ir yra būtinas visais atvejais renkant įrodymus arbitražo byloje, jis ne visada pakankamas. Šį trūkumą puikiai ištaiso teismų įsikišimo galimybė. Su teismo pagalba renkant įrodymus leidžia šalims pasinaudoti valstybės prievartos priemonėmis tais atvejais, kai būtina išsireikalauti įrodymus iš ginčo šalies arba iš byloje nedalyvaujančių asmenų.

⁷⁵ KAĮ 33 str. 4 ir 5 d.

⁷⁶ KAĮ 33 str. 6 d.

⁷⁷ Įrodymams rinkti šiuo atveju taikomos Civilinio proceso kodekso II dalies XIII skyriaus devintojo skirsnio nuostatos.

⁷⁸ Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ina Trade“ v. UAB „Ave-Matrix“ (bylos Nr. 2-605/2014).

⁷⁹ KAĮ 36 str. 2 d.

⁸⁰ KAĮ 20 str. 4 d.

7. Arbitražo sprendimų panaikinimas

Vienas svarbiausių aspektų renkantis arbitražo vietą⁸¹ yra būsimo arbitražo sprendimo panaikinimo grėsmė. Niujorko konvencijos V str. 1 d. e) p. suteikia kompetentingai institucijai teisę atsisakyti pripažinti užsienio arbitražo sprendimą, jei šio sprendimo vykdymą panaikino ar sustabdė tos šalies, kurioje jis buvo padarytas, arba tos šalies, kurios įstatymai taikomi, kompetentinga valdžios institucija. Tai reiškia, kad būtent arbitražo vietos valstybės teismai turi kompetenciją nagrinėti ieškinius dėl arbitražo sprendimo panaikinimo.

KAĮ 50 straipsnyje įtvirtinamas pavyzdinis arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų sąrašas⁸². Arbitražo sprendimų panaikinimo ir jų vykdymo sustabdymo Lietuvoje klausimus kaip pirmoji instancija nagrinėja Lietuvos apeliacinis teismas⁸³. Pabrėžtina, kad Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas arbitražo sprendimo panaikinimo klausimą, neatlieka apeliacinės instancijos teismo vaidmens. Jo įgaliojimai apibrėžti arbitražo panaikinimo pagrindų patikrinimu⁸⁴. Be to, teismas, sprenddamas, ar prašomas panaikinti arbitražo teismo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai, nesprendžia, ar arbitražo teismas tinkamai nustatė faktines aplinkybes ir tinkamai jas vertino, nenagrinėja, kaip buvo tiriami įrodymai arbitražo procese, taip pat nevertina, ar tinkamai buvo taikytos proceso ir materialiosios teisės normos, nes, pirma, tai nėra proceso dėl arbitražo teismo sprendimo apskundimo dalykas ir, antra, arbitražo teismo sprendimo turinio vertinimas nepatenka į viešosios tvarkos išlygą⁸⁵. Taigi, net neteisingas teisės aktų aiškinimas ir taikymas paprastai⁸⁶ nesudaro pagrindo naikinti arbitražo sprendimą⁸⁷.

⁸¹ Lietuvos apeliacinis teismas išaiškino, kad arbitražo vieta (buveinė) (angl. *seat of arbitration, place of arbitration, arbitral seat*) yra teisinė, bet ne geografinė kategorija. Tai reiškia, kad arbitražo vieta (buveinė) gali skirtis nuo vietos, kurioje arbitražo bylos nagrinėjimas vyksta fiziškai (arbitražinio nagrinėjimo vieta) <...> Arbitražo vieta, kaip teisinė kategorija, yra itin svarbi arbitražo procesui, nes <...> nuo arbitražo vietos proceso teisėje įtvirtinto teisinio su arbitražo problematika susijusių klausimų reguliavimo priklauso daugelis reikšmingų arbitražo proceso veiksmų, pavyzdžiui, <...> kompetentingas spręsti arbitražo tribunolo sprendimo panaikinimo (UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnis) klausimą teismas, arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindai ir tvarka, galimybė taikyti 1958 m. Niujorko konvenciją arbitražo procesinio sprendimo pripažinimui ir leidimui vykdyti užsienio valstybėje ir kt. Žr.: Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. UAB „Galinta ir partneriai“* (bylos Nr. 2T-84/2014).

⁸² KAĮ įtvirtintas arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų sąrašas yra kildinamas iš Modelinio įstatymo 34 str., kuris, savo ruožtu, įkvėptas Niujorko konvencijos V str. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo: nors 1958 m. Niujorko konvencija <...> netaikoma, atsižvelgiant į glaudų UNCITRAL pavyzdinio įstatymo nuostatų ryšį su šia konvencija, į tai, kad arbitražo teismo sprendimo nepripažinimo / panaikinimo pagrindai tiek konvencijoje, tiek UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme, tiek KAĮ nuostatose iš esmės yra analogiški, tokio pobūdžio byloje kaip nagrinėjamoji *mutatis mutandis* gali būti vadovaujama ir teismų praktika dėl Niujorko konvencijos V straipsnio aiškinimo ir taikymo (žr. Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Molesta“ v. UAB „Eicore“* (bylos Nr. 3K-3-320-611/2015)).

⁸³ Lietuvos apeliacinis teismas. Nutartis dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo ar atsisakymo panaikinti arbitražo teismo sprendimą gali būti skundžiama Lietuvos Aukščiausiajam Teismui Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Žr.: KAĮ 50 str. 7 d.

⁸⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „All time group“ v. UAB „Delamode Baltics“* (bylos Nr. 2A-1258/2013).

⁸⁵ Teisėjų kolegija pažymi, kad draudimas peržiūrėti arbitražo teismo sprendimo turinį yra vienas iš pagrindinių (tarptautinio) arbitražo principų. Doktrinoje, kalbant apie tarptautinių arbitražų sprendimų pripažinimą ir leidimą juos vykdyti, nurodoma, kad draudimas peržiūrėti arbitražo teismo sprendimo turinį yra vienas iš svarbiausių principų. Taip pat nurodoma, kad Niujorko konvencijoje nėra jokios išimties, nustatančios galimybę nepripažinti ir neleisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimo vien todėl, kad arbitražo sprendimas yra neteisingas, netgi tada, kai jis labai neteisingas (žr. Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Molesta“ v. UAB „Eicore“* (bylos Nr. 3K-3-320-611/2015)).

⁸⁶ Akivaizdžiai nesąžiningas arbitražo sprendimas, pavyzdžiui, lupikiškų netesybų taikymas, galėtų suponuoti viešosios tvarkos pažeidimą (žr. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „All time group“ v. UAB „Delamode Baltics“* (bylos Nr. 2A-1258/2013)).

⁸⁷ Ši aplinkybė dar kartą patvirtina, kad renkantis arbitražą(-us) labai svarbu atsakingai pažiūrėti į arbitro kandidatūros atrinkimo užduotį, nes, išsirikus prastą arbitražą, jo sprendimą panaikinti bus nelengva. Prieštaraujančiu viešajai tvarkai

Įdomu, kad, skirtingai nei daugelio valstybių arbitražo įstatymai, KAI suteikia Lietuvos apeliaciniam teismui įgaliojimus, gavus skundą dėl arbitražo teismo sprendimo, motyvuota nutartimi, jeigu to pageidauja ginčo šalis, sustabdyti bylą dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo, kad arbitražo teismas galėtų atnaujinti nagrinėjimą arba imtis kitų veiksmų, kurie, Lietuvos apeliacinio teismo nuomone, pašalintų arbitražo teismo sprendimo naikinimo pagrindą⁸⁸.

Vadinasi, paprastai fakto ir teisės klaidos nėra arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindas. Vis dėlto, jei, teismo nuomone, minėtos klaidos pažeidžia ar gali pažeisti viešąją tvarką, Lietuvos teismai gali ne tik panaikinti arbitražo teismo sprendimą, bet ir pasiūlyti bylą išnagrinėjusiam arbitražo teismui ištaisyti klaidas bei pašalinti arbitražo teismo sprendimo naikinimo pagrindą.

8. Užsienio arbitražo sprendimų pripažinimas ir vykdymas Lietuvos Respublikoje

Vienas iš didžiausių tarptautinio komercinio arbitražo pranašumų yra galimybė pripažinti galutinį arbitražo sprendimą remiantis Niujorko konvencija 156 šios konvencijos valstybėse narėse⁸⁹. Tai yra didžiausias arbitražo pranašumas, palyginti su nacionalinių teismų procesu. P. Annette Magnusson, Stokholmo prekybos rūmų generalinė sekretorė, pažymi, jog arbitražo šalys žino, kad jų teisės, įtvirtintos galutiniam arbitražo sprendime, bus gerbiamos ir užtikrintos daugiau nei 150 jurisdikcijų kaip tarptautinės teisės dalis. „Štai kas yra tarptautinis arbitražas. Štai kodėl jis veikia. Štai kodėl jis svarbus“, – priduria ji⁹⁰.

Vadovaujantis CPK 810 straipsnio 6 dalimi, užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sąlygas nustato Niujorko konvencija ir KAI. KAI 51 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios užsienio valstybių arbitražų sprendimų pripažinimą ir vykdymą, įtvirtina, kad arbitražo sprendimas, priimtas bet kurioje valstybėje – 1958 m. Niujorko konvencijos dalyvėje, Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas pagal šio straipsnio ir 1958 m. Niujorko konvencijos nuostatas⁹¹. Atsižvelgiant į tai, kad užsienio arbitražo sprendimų pripažinimas ir vykdymas pagal Niujorko konvenciją yra labai išsamiai aptarti gausybės tiek Lietuvos⁹², tiek užsienio⁹³ autorių, šiame straipsnyje detaliau neapžvelgiama teismų vaidmens taikant Niujorko konvenciją.

Įdomu, kad Lietuvos teismų vaidmuo pagal 1965 m. konvenciją dėl valstybių ir kitų valstybių piliečių ginčų investicijų srityje sprendimo⁹⁴ (ICSID konvencija) reikšmingai skiriasi nuo aptarto teis-

neturėtų būti pripažįstamas toks arbitražo teismo sprendimas, kuriame galimai yra faktų vertinimo ar teisės taikymo klaidų, tačiau kurio rezultatas neprieštarauja fundamentalioms valstybės vertybėms (žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Molesta“ v. UAB „Eicore“* (bylos Nr. 3K-3-320-611/2015)).

⁸⁸ KAI 50 str. 6 d.

⁸⁹ Status. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html>.

⁹⁰ MAGNUSSON, A. Why Arbitration Matters <...>.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *OAO „Gazprom“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos* (bylos Nr. 3K-7-458-701/2015. *Teismų praktika*. 2015, 44, p. 184–204).

⁹² Pavyzdžiui, AUKŠTUOLIENĖ, G. Skundai dėl arbitražo sprendimų panaikinimo ir prašymai pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimus Lietuvos teismuose: statistika ir tendencijos. *Arbitražas I Teorija ir praktika*, 2016 I 2; DOMINAS, G. Viešosios tvarkos samprata arbitražo teisėje. *Arbitražas I Teorija ir praktika*, 2016 I 2; VILIMAITĖ, E. *Užsienio arbitražo sprendimų pripažinimas Lietuvoje*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: MRU, 2010 ir kt.

⁹³ Pavyzdžiui, BORN, G. *International Commercial Arbitration*, 2nd edition. Kluwer Law International (2014); LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A., KRÖLL, S. M. *Comparative International <...>*; PAULSSON, J. *Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention, Experience and Prospects*, Papers presented at „The New York Convention Day“, 10 June 1998, United Nations Publication, 24 (1999); GAILLARD, E. *Tarptautinio arbitražo teisės teorija*. Vertė PETKUTĖ-GURIENĖ, J., et al. Valiunas Ellex 2016 ir kiti.

⁹⁴ Lietuva prisijungė prie ICSID konvencijos 1992-08-05.

mų vaidmens komercinio arbitražo procese. Pagal ICSID konvencijos 53 ir 54 straipsnius arbitražo sprendimai, priimti remiantis šia konvencija, automatiškai prilyginami galutiniams valstybės narės aukščiausios instancijos teismo sprendimams⁹⁵. Atitinkamai KAĮ ir Niujorko konvencijos nuostatos nėra taikomos šios konvencijos pagrindu priimtiems sprendimams pripažinti ir vykdyti Lietuvoje.

Tačiau, skirtingai nei ICSID konvencija, ICSID papildomos paslaugos taisyklės⁹⁶ nenumato pripažinimo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmo⁹⁷. Vadinasi, sprendimo, priimto remiantis ICSID papildomos paslaugos taisyklėmis, pripažinimas ir vykdymas reglamentuojamas arbitražo vietos įstatymų, įskaitant Niujorko konvenciją⁹⁸. ICSID papildomos paslaugos taisyklių pagrindu priimtas sprendimas yra pripažintinas ir vykdytinas Lietuvos Respublikoje tokia pat tvarka kaip ir aptarti užsienio komercinio arbitražo sprendimai.

9. Teismų vaidmuo arbitražinio susitarimo šaliai iškėlus bankroto bylą

2012-06-30 KAĮ redakcija, skirtingai nei prieš tai galiojusios redakcijos, numato, kad bankroto bylos iškėlimas arbitražinio susitarimo šaliai nedaro arbitražinio susitarimo šalių ginčo nearbitruotino⁹⁹. Tuo pat metu reikėtų aptarti kelis arbitražo proceso aspektus, nulemtus bankroto bylos iškėlimu vienai iš arbitražinio susitarimo šalių.

Pirma, įmonė, kuriai iškelta bankroto byla, negali sudaryti naujo arbitražinio susitarimo. Turtiniai reikalavimai arbitražinio susitarimo šaliai, kuriai iškelta bankroto byla, nagrinėjami bankroto bylą iškėlusiam teisme, kai to prašo visos arbitražinio susitarimo šalys, kurioms bankroto byla neiškelta¹⁰⁰.

Antra, jeigu turtiniai reikalavimai arbitražinio susitarimo šaliai, kuriai iškelta bankroto byla, nagrinėjami arbitraže, arbitražo teismas privalo atsižvelgti į tai, kad bankroto administratoriui reikia ilgesnio laiko pasirengti bylai nagrinėti, ieškovas privalo bendradarbiauti su bankroto bylą nagrinėjančiu teismu KAĮ 49 straipsnio 9 dalyje nustatyta tvarka, o pastarasis gina bankrutuojančios įmonės kreditorių teises nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškovo reikalavimų.

Arbitražo teismui neatsižvelgus į bylos nagrinėjimo arbitraže ypatumus arbitražinio susitarimo šaliai iškėlus bankroto bylą, teismai turės pagrindą įsikišti ir galimai panaikinti arbitražo sprendimą ar atsisakyti pripažinti ir leisti jį vykdyti. Teismo įsikišimas padeda užtikrinti bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių teisių apsaugą, kuriai KAĮ skiria ypatingą dėmesį.

⁹⁵ ICSID konvencijos 53 str. 1 d. „Sprendimas ginčo šalims yra privalomas ir negali būti skundžiamas ar peržiūrimas jokia kita tvarka, išskyrus šioje konvencijoje nustatytąją“. 54 str. 1 d. „Kiekviena Susitariančioji Valstybė pripažįsta, kad vadovaujantis šia konvencija priimtas sprendimas yra jai privalomas, ir užtikrina sprendime nustatytų turtinių prievolių įvykdymą savo teritorijoje taip, kaip užtikrina savo teismų galutinių sprendimų vykdymą <...>“. Reikia pažymėti, kad ICSID sprendimams besąlygiškai vykdyti buvo mestas iššūkis, kai 2014-10-01 Europos Komisija įteikė Rumunijos Vyriausybei oficialų laišką, įspėjantį, kad ICSID 2013-12-11 sprendimo garsiojoje *Micula* byloje vykdytas „prilygtų nesuderinamos „naujos valstybės pagalbos“ suteikimui, reglamentuotos Valstybės pagalbos taisyklių, nustatytų Sutartyje“ (2014-10-01 Europos Komisijos laiškas dėl valstybės pagalbos SA.38517(2014/C) (ex 2014/NN) – Romania, Implementation of Arbitral award *Micula v Romania* of 11 December 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw4066.pdf>, para. 71>).

⁹⁶ Pagal ICSID konvencijos 25 str. 1 d. priimančioji valstybė ir investuotojo pilietybės valstybė turi būti susitariančiosiomis valstybėmis. Jei kuri nors iš šių valstybių nėra konvencijos narė, *ratione personae* reikalavimai nėra įvykdyti ir ICSID centras neturi jurisdikcijos nagrinėti tokį ginčą. Siekiant išplėsti konvencijos taikymo sritį neprisijungusioms prie ICSID konvencijos valstybėms, buvo priimtos ICSID papildomos paslaugos taisyklės.

⁹⁷ Ginčiui taikant ICSID papildomos paslaugos taisykles, ICSID konvencija netaikoma (žr.: ICSID papildomos paslaugos taisyklių 3 str.).

⁹⁸ ICSID papildomos paslaugos taisyklių 19 str.

⁹⁹ KAĮ 49 str. 7 d.

¹⁰⁰ KAĮ 49 str. 8 d.

Išvados

Aiščiau matyti, kad arbitražo ir nacionalinių teismų santykiai pamažu keitėsi iš rungimosi į simbiozę. Šiuo metu negalime įsivaizduoti veiksmingo arbitražo proceso be teismo įsikišimo. Kiekvienas arbitražo proceso etapas persmelktas gelbstinčios teismo rankos siūlomo komforto, garantuojančio arbitražo bylos šalims visas sąlygas greitai priimti ir vykdyti teisingą sprendimą.

Lietuvos teismų vaidmuo arbitražo kontekste pasireiškia dar gerokai prieš prasidedant arbitražiniam nagrinėjimui ir trunka jam pasibaigus. Teismai ne tik kontroliuoja arbitražo teismo sprendimų atitiktį Niujorko konvencijos, Modelinio įstatymo bei nacionalinių teisės aktų reikalavimams, bet ir puikiai užpildo arbitražo teismo įgaliojimų ribų nulemtas spragas.

Teismų įsikišimas suteikia arbitražinio susitarimo šalims galimybę įstatymų numatytais atvejais pasinaudoti valstybės prievartos priemonėmis bei įpareigoti atlikti veiksmus asmenis, nesančius bylos šalimis. Itin aktyvus vaidmuo teismui tenka *ad hoc* arbitražo atveju ir arbitražinio susitarimo šaliai iškęlus bankroto bylą. Abiem atvejais KAI suteikia teismui papildomų įgaliojimų, reikalingų siekiant užtikrinti sklandų procesą ir teisingai išspręsti bylą.

Lietuva sparčiai žengia pažangiausių Vakarų valstybių puoselėjamo idealo link. Dauguma KAI nuostatų atspindi Modelinio įstatymo proarbitražinę dvasią, išlaikant delikačią trokštamo arbitražo nepriklausomumo nuo teismų ir reikalingos pagalbos jam užtikrinimo pusiausvyrą. Nors statistiniai duomenys rodo, kad kol kas diegiamos naujovės ir kuriamos tendencijos nėra deramai įvertintos Lietuvos ir užsienio verslo subjektų, tačiau autoriai tikisi, jog arbitražas sulauks pelnyto dėmesio jau artimiausiu laiku.

LITERATŪRA

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai

1. 1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 10-208.
2. Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) 2006 m. Modelinis tarptautinio komercinio arbitražo įstatymas.
3. Stokholmo prekybos rūmų 2010 metų arbitražo taisyklės.
4. Tarptautinių prekybos rūmų 2012 metų arbitražo taisyklės.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, nr. 36-1340.
6. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, nr. 39-961.

Specialioji literatūra

7. AKSEN, G; BÖCKSTIEGEL, K., *et al.* Global Reflections on International Law, Commerce and Dispute Resolution: Liber Amicorum in Honour of Robert Briner. *ICC*, 2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitration-icca.org/media/4/08502033320562/media0122329574142401117_001.pdf>.
8. BÖCKSTIEGEL, K. Public Policy as a Limit to Arbitration and its Enforcement, *IBA Journal of Dispute resolution*, Special Issue 2008, The New York Convention – 50 Years, p. 123 seq. [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitration-icca.org/media/4/44543421599110/media012277202358270bckstiegel_public_policy...iba_unconference_2008.pdf>.
9. BORN, G. *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials* (Second Edition). Kluwer Law International (2001), p. 232–233.
10. BORN, G. *International Arbitration: Law and Practice* (Second Edition). Kluwer Law International, 2015.

11. GAILLARD, E.; di PIETRO, D. *Enforcement of arbitration agreements and international arbitral awards: the New York Convention in practice*. UK, Cameron May, 2007.
12. PARCHAJEV, D. Pathological Arbitration Clauses in Lithuanian Case Law. *CIS Arbitration Forum*, 2016-01-28 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.cisarbitration.com/2016/01/28/pathological-arbitration-clauses-in-lithuanian-case-law/>>.
13. PAULSSON, J. Arbitration in Three Dimensions, *LSE Legal Studies Working Paper No. 2/2010* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=1536093>>.
14. PERRY, S. Ecuador rebuffed by US Supreme Court, *Global Arbitration Review*, 2016-06-06 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/news/article/35382/ecuador-rebuffed-us-supreme-court/>>.
15. KAMINSKIENĖ, N. Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach. *Jurisprudencija*, 2010, 1(119), p. 243–260.
16. LEW, J. D. M. Does National Court Involvement Undermine the International Arbitration Processes? *American University International Law Review*, 24, no. 3, 2009, p. 489–537.
17. LEW, J. D. M.; MISTELIS, L. A.; KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003.
18. MAGNUSSON, A. Why Arbitration Matters. *SCC Secretary General Keynote speech at GAR Live 8 April 2016* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://sccinstitute.se/media/93591/annette-magnusson-gar-live-keynote-speech-8-april-2016_.pdf>.
19. SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, 20(1), p. 197–206.
20. WILLIAMS, D. A R QC. *Herbert Smith Freehills - SMU Asian Arbitration Lecture, Singapore – 2012, Defining The Role Of The Court In Modern International Commercial Arbitration* [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.globalarbitrationreview.com/cdn/files/gar/articles/david_williams_Defining_the_Role_of_the_Court_in_Modern_Intl_Commercial_Arbitra.pdf>.

Kiti šaltiniai

21. Komercinio arbitražo įstatymo Nr. I-1274 9, 41 ir 50 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a2932c10603711e5b316b7e0-7d98304b?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=da50767b-ccc7-48ed-9d1a-729c17ea3480>>.
22. Queen Mary University of London. 2010 International Arbitration Survey: Choices in International Arbitration [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/123290.pdf>>.
23. Status. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html>.
24. Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika 2015 m. [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-25]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20statistika%20svetainei%202015%20m_.pdf>.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje *JP „SRBLJAGAS“ v. „Hip Azotara Doo“ prieš „Heimdal Enterprises LTD“ ir UAB „ARVT“ ir ko* (bylos Nr. 3K-3-381-915/2016).
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje *OAO „Gazprom“ v. Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos* (bylos Nr. 3K-7-458-701/2015. *Teismų praktika*, 2015, 44, p. 184–204).
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Molesta“ v. UAB „Eicore“* (bylos Nr. 3K-3-320-611/2015).
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *UAB AK „Aviabtika“ v. Flight Test Aerospace INC* (bylos Nr. 3K-3-431/2013).

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *ribotos atsakomybės bendrovė „Kutter“ v. UAB „Abipa Logistics“* (bylos Nr. 3K-7-181/2013).

30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje *N. V. K., I. V. K. ir R. W. A. v. K. v. bendra Lietuvos ir Vokietijos UAB „Luksora“ ir A. L.* (bylos Nr. 3K-3-353/2012).

31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje *WTE Wassertechnik GmbH ir kt. v. UAB „Kauno vandenys“ ir kt.* (bylos Nr. 3K-7-304/2011).

32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje *„Mažeikių nafta“ (teisių perėmėja AB „ORLEN Lietuva“) v. Liberty Mutual Insurance Europe Limited, AIG UK Limited, SCOR UK Limited, Arch Insurance Company (Europe) Limited, ACE European Group Limited, AB „If draudimas“, Allianz Global Corporate & Speciality AG, Zurich Global Corporate UK Limited, XL Insurance Company Limited, Swiss Re Denmark Reinsurance A/S, AXA Corporate Solutions Assurance, Great Lakes Reinsurance (UK) PLC* (bylos Nr. 3K-3-64/2010).

33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“* (bylos Nr. 3K-3-62/2007).

34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė v. K. C. firma „Schwarz“* (bylos Nr. 3K-3-612/2004).

35. Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. balandžio 21 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „All time Group“ v. UAB „Arvi cukrus“* (bylos Nr. e2-782-196/2016).

36. Lietuvos apeliacinis teismas. 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje *JP „SRBIJAGAS“ v. „Hip Azotara Doo“ prieš „Heimdal Enterprises LTD“ ir UAB „ARVI“ ir ko* (bylos Nr. 2T-12-370/2016).

37. Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. UAB „Galinta ir partneriai“* (bylos Nr. 2T-84/2014).

38. Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ina Trade“ v. UAB „Ave-Matrox“* (bylos Nr. 2-605/2014).

39. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „All time group“ v. UAB „Delamode Baltics“* (bylos Nr. 2A-1258/2013).

40. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis pagal *atsakovų A. S. ir A. S. ir UAB „3 RILL“ atskirąjį skundą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, taikymo* (bylos Nr. 2-2139/2013).

41. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. liepos 25 d. nutartis pagal *AB „KRETINGOS GRŪDAI“ ir UAB „VYTURYŠ“ atskirąjį skundą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, taikymo* (bylos Nr. 2-1881/2013).

Užsienio ir tarptautinių teismų sprendimai

42. JAV Aukščiausiojo Teismo 2016-06-06 sprendimas byloje *Chevron Corporation And Texaco Petroleum Company v. The Republic Of Ecuador, On Petition For A Writ Of Certiorari To The United States Court Of Appeals For The District Of Columbia Circuit.*

43. Kolumbijos apygardos apeliacinio teismo 2015-08-04 sprendimas byloje *Chevron Corporation And Texaco Petroleum Company v. The Republic Of Ecuador.*

44. Nuolatinio arbitražo teismo byla *Chevron Corporation and Texaco Petroleum Corporation v. The Republic of Ecuador*, UNCITRAL, PCA Case No. 2009-23.

45. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo 2010-11-03 sprendimas byloje *Dallah Real Estate and Tourism Holding Company. (Appellant) v The Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan* [2010] UKSC 46.

46. Jungtinės Karalystės Aukštojo teismo Karalienės suolo skyriaus 1991-07-31 sprendimas byloje *Harbour Assurance v Kansa General International Insurance Co Ltd* [1992] 1 Lloyd's Rep 81.

47. Pietų Niujorko apygardos teismo 1989-05-18 sprendimas byloje *Buques Centroamericanos, SA v Refinadora Costarricense de Petróleos No. 87 Civ. 3256 (DNE), 1989 U.S. Dist. LEXIS 5429 at #1 (S.D.N.Y. May 18, 1989).*

ROLE OF LITHUANIAN NATIONAL COURTS IN THE ARBITRAL PROCEEDINGS

Ramūnas Audzevičius

Denis Parchajev

Summary

Article analyses the interaction between Lithuanian courts and arbitration. It examines the contribution of adopted and proposed amendments to the Law on Commercial Arbitration, as well as Lithuanian case law to effectiveness of arbitration as a dispute resolution method and outlines distinctive trends and characteristics of Role of Lithuanian national courts in arbitration process.

The analysis concludes that relationship between arbitration and the national courts has gradually transformed itself from adversarial to symbiotic. One can no longer imagine an efficient arbitration process without court intervention. Each step of arbitration proceedings is infused with comfort offered by the helping hand of Lithuanian courts. National courts have become the guarantor that parties to arbitration receive expedient and effective resolution of their mutual dispute, a fair hearing and enforcement of arbitrator's rulings and awards.

Lithuania is moving rapidly towards the cherished ideals developed by the progressive western countries. The vast majority of provisions of the Law on Commercial Arbitration already reflect the spirit of the UNCITRAL Model law. In addition, Lithuanian courts have consistently interpreted the former in accordance with the provisions of the New York Convention, a UNCITRAL Model law, as well as preparatory works and commentaries thereto. Authors are hopeful that soon the legislatures approves the proposed amendments on the confidentiality of the arbitration case file and resolve the issues related to enforcement of the preliminary rulings of arbitral tribunal on the application of the interim measures. Whatever the future course of Lithuanian legislature on commercial arbitration, the innovative trends analysed in this Article strongly suggest that arbitration will receive deserved attention from Lithuanian businesses and finally have its heyday.

Įteikta 2016 m. gruodžio 19 d.

Priimta publikuoti 2017 m. vasario 23 d.